

A BUDAPESTI KÖZSÉGHÁZ ÉLETE

16
Ebben a néhány sorban nem a Budapesti városházáról lesz szó, mely a maga hatalmas arányaival és magasabbrendű városigazgatási feladatainak természeténél fogva sokkal inkább tarthatna igényt a megyeház elnevezésre, ha vidéki polgárral akarnám érke-

Az előljáró és helyettese

teni közigazgatási tartalmát és jelentőségét és az általa ismert hivatalos épületek körében kutatók hasonló után. A budapesti „község-ház” tehát nem a városháza és nem is egy, egyetlen épület. Budapest, ez a gigászi méretűre megdagadt falu, a maga községi életét, azt a közigazgatási életet, mely a faluk község-házaiban játszódik le, nem tudná egyetlen épületben lebonyolítani, bármilyen nagyra is építené fel azt. Budapesti község-házai a kerületi előljáróságok s ezekből már most is van tíz darab, de éppen most van szó róla, hogy még több legyen, mert ez a tíz már régen nem elégséges a községi élet közigazgatásának lebonyolítására s csaknem mindegyik előljáróság épületéből kiszorultak már — bérházakba és más városi középületekbe — olyan hivatalok, amelyeknek a község-házban, a kerületi előljáróságok épületében lenne a helyük. A hatalmas falu még mindig nő, dagad, fejlődik s ezzel az örvedes fejlődéssel a közigazgatásnak is lépest kell tartania.

A budapesti község-ház életét még azok sem ismerik eléggé, akik benne élnek: a hivatalnokok. Azok is, elmerülve reszortmunkájuk tengerében, csak néha-néha vethetnek egy-egy pillantást más hivatali asztalok idegen tájaira felé s mennyivel kevésbé ismerhetik labirintusainak komplikált szövevényét Budapest, vagy éppen a vidék polgárai. Vezessük tehát őket körül egy ilyen budapesti község-ház folyosóján, hivatalain, mutassuk meg a kerületi előljáróságok életét közelről, ismer-tessük meg hivatalnokaival munka közben.

A budapesti község-ház legmagasabbrendű hivatalnokai a kerületi előljáró. Vezérkara: az előljáróhelyettes-főjegyző, a tanácsjegyzők és a fogalmazók. Ők irányítják, szabályozzák és vezetik, mind többé-kevésbé önállóan és csak a fennálló jogszabályok által korlátozott hatáskörben, a kerület közigazgatási életét. Ők a budapesti község-ház agyrendszere. Mellet-tük a szakértő, véleményező és végrehajtó hivatalok és hivatalnokok egész sora.

A kerületi előljáróságok ügyágazatai főleg rendészeti és karitatív természetűek. Az előbbiek közül legfontosabb az iparrendészet, mert ennek a milliós lakosságú falunak saját-ságos módon nem szántóvető gazdaemberek, hanem kereskedők és iparosok az őstermelői. A karitatív természetű feladatok legfonto-

sabbja viszont: a szegénység-ellenkezés s ez még az iparrendészetnél is nehezebb, mert a legtöbb szívet igénylő feladatot rójjá a szegény-ügyi előadóra.

A kerületi előljáróságok rendőri büntető-bíróságok is egyben s a legtöbb fogalmazót — majdnem minden kerületben így van ez, sajnos! — a megtorló közigazgatás munkája foglalkoztat. Sok a termény-, tej- és tejtermék-hamisító, sok a tanoncának iskolázatásával nem törődő iparos, sok a kontár az ipar legkülönbözőbb területein és egyáltalában sok a kihágás; s ezért jut sokkal kevesebb közigazgatási energia a kerületi élet más és talán sokkal produktívabb területeire.

A tiszti orvos a kerületi közegészség őre, a kerületi orvos a kerületi szegények orvosa. A kerületi mérnök vizsgálja meg a kerületében épülő házakat, hogy azok az építészeti szabályzatnak megfelelő biztos alapon és falakon nyugodjanak; ő adja meg az engedélyt a beköltözésre, egyetértően a tiszti orvossal, ha a beton már megszilárdult és a falak szárazak. A közéletmezősi felügyelő a piacok és az élelmiszerkereskedők felett őrködik, hogy mindig friss, jó, kifogástalan és feltétlenül élvezhető árut kapjunk. Ugyanazok ő ellen-őrzi a mérlegeket, az icedéket és a súlyokat, hogy a kimért áru mennyiségét illetőleg is teljes biztonságban legyünk. A számvédelmi-kelet, a különböző adóhivatalokat és a pénztárt

beneteket! De te még, kedves bátyám, segítsz magadon, ha gyorsan megtanulsz vezetni! A sofóri pálya ma még elég jónak nevezhető...

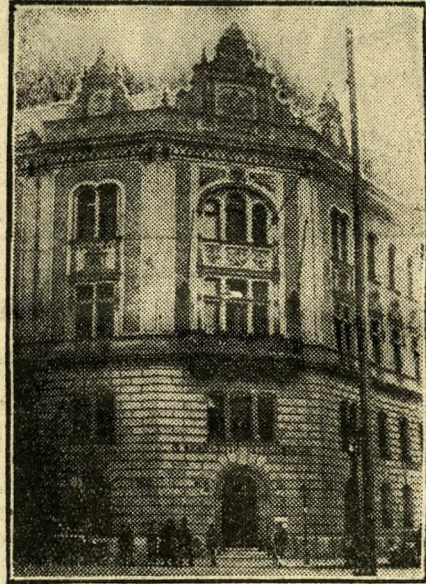
A kerületi előljáróságoknak nyomozó közegeik, detektívjeik is vannak a kijáró kezelő-tisztek személyében. Ők állapítják meg vagyoni, kereseti és lakásviszonyaidat, ők derítik ki, hogy jogosan üződ-e iparodot, hogy bejegyzett cég vagy-e, mint kereskedő, hogy cégtáblád megfelel-e az új ipartörvény vonatkozó paragrafusainak? — és így tovább.

Végül a kerületi előljáróságok foglalkoztatják az annyiszor emlegetett szellemi szükségmunkásokat, a közigazgatásnak ezeket a sorsüldözött és minden évben néhány hónapra visszatérő hivatalnok-vendégeit, akiknek olyan szívesen adnának helyet Budapest község-házai állandó tartózkodásra, ha csekély fizetésük terhét elbírná ez a szerencsétlenül lezsugorított álladalom és a főváros budgetje. Olyanok ők, mint a költöző madarak. Az ő betűjük az égen végighúzó vándordarvak fekete V betűje, sorsuk a bizonytalanság. Ők most a budapesti község-házak legszomorúbb hivatalnokai.

A budapesti község-házak falai között vidám legendák keringenek az előljáróságok „ős-korából” a hárominstanciás fogalmazóiról és egy halálos ítéletről, melyet állítólag egyik

tet, vajjon a felebbezők, vagy a megnyugvók hitfelekezetéhez tartozik-e s mikor néhány kérdés után rájött, hogy elszánt, felebbező az ifiasszony, hirtelen merész elhatározásra jutott.

— Lelkem, magát az előljáróság 20 korona

Község-háza Budapesten

pénzbüntetésre ítéli. Ha sokallja, megfelel-bezheti a tanácsoshoz!

— Felebbezek! — vágja rá rögtön a menyecske.

— Akkor maradjon itt, mindjárt visszajövök.

És a fogalmazó hűn alá csapva az ítéleti aktát, kisetett a szomszéd szobába, ahonnan néhány perc múlva ünnepélyes ábrázattal tért vissza s asztala előtt megállva, kihirdette a tanács — másodfokú ítéletét. A gyorsan le-tárgyalt felebbezés meghökkenítette a falu virágát, de azért megint csak dacosan felebbezett, most már a miniszterhez. Néhány pere múlva — hasonló színjáték után — a fogalmazó a miniszter harmadfokú ítéletét is kihirdette az ámuló tejáros előtt ilyen szavakkal:

— Lelkem, a miniszter a maga büntetését 40 koronára emelte fel és ez ellen már nem felebbezhet!

A menyecske meg is nyugodott a gyorsított bíraskodás eme rögtönítelő rekordhatározatában.

A másik vidám legendában többszörösen büntetett és elzárt notórius tejvizező falusi vénasszony volt a vádlott. A referens, aki már torkig volt ezzel a bűnös renitenciával és a legmagasabb büntetésekkel sem tudta elérni célját, hogy kedvét szegje a hamisító műveleteinek, az ítélethirdetéshez feszületet és égő gyertyákat helyeztetett asztalára és őfelsége a király nevében kötél általi halálra ítélte a jajveszékölő milimárit. És csak hosszas könyörgés után változtatta át ítéletét nagykegyesen tíznapi elzárás és megfelelő pénzbüntetésre. Nem is látta többé az asszonyságot, aki valószínűleg pályát változtatott, vagy jobb útra tért, csak hogy a szigorú fogalmazó elé még egyszer ne kerüljön.

I. c.

Segélyszállításra várnak a szegények

nem kell bemutatni a közönségnek: ismeri ezeket és valljuk be, nem túlságosan lelkesedik értük. A szintén eléggé ismert kezelőhivatalok látogatottságával vetekedő nagy forgalmat bonyolít le minden kerületben a bizonyítványos és a munkakönyves. Az előbbi a szegénységi és mindenfajta helyhatósági bizonyítványok kiállítója, az utóbbi a gyári lányok és a kereskedőtanonok munkakönyv-kibocsátó és ellenőrző hatósági közege. A városbíró az úgynevezett bagatel-követelések bírói fóruma, az anyakönyvi hivatal eleven közigazgatási cáfolata annak az állításnak, mely szerint a házasságok az égen köttetnek. Az állat-orvost a lovak eltűntével a kutyák mentik meg attól, hogy fölösleges anakronizmussá válják. Egy jövendőjén aggodalmaskodó állatorvost ilyképpen vizsgálatgatott tréfáskedvű fogalmazó-kartársai: — Hát bizony az autó lassan el fog temetni

kerületi előljáróságon hozták. Ma már, a szinte pedáns szolgálati fegyelmű korában majdnem elképzelhetetlen patriarhális levegő árad, a kilencvenes évek boldog atmoszférája ezekből az anekdotákból, amelyek talán meg is történtek valaha. Mind a két legendának hőse a tréfáskedvű városi fogalmazó a rendőri büntető bíró hatáskörében, szenvedő alanya pedig mind a kettőnek egy-egy tejhamisító falusi kofaasszony, ma is létező gyakori figurája az előljáróságok ítélo-szobáinak.

A hárominstanciás fogalmazó elé ilyen delikvens került egy napon, ujone még a maga vizező szakmájában, a kihágási nyilván-tartóban addig még elő nem fordult fiatal falusi menyecske. A fogalmazó, aki nem szor-rette, ha megfelebbezik az ítéleteit, mert ez számára tetemes munkatöbbletet jelentett, aggodva vizsgálta a még ismeretlen terhel-

Az előljáróság „vándormadarai”

Ahol a házasságokat kötik